

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen van het CBS

In december was het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 3% kleiner dan in november. Vergeleken met december 1985 was er een toename van 2%. Voor het gehele jaar 1986 resulteerde een groei van 2%. Ook in 1985 was de industriële productie met 2% gegroeid. De productie in de delfstoffenwinning nam vorig jaar met 4% af, die bij de openbare nutsbedrijven steeg met 5%. De productie in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) als geheel nam met 1% toe. Vorig jaar werd met de bouw van 15% meer woningen begonnen dan in 1985. In de twee jaren daarvoor hadden zich forse dalingen voorgedaan. In 1986 nam het volume van de invoer van goederen met 4% toe ten opzichte van het jaar daarvoor; het uitvoervolume groeide met 3,5%. De binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, nam in 1986 met 2,5% toe. Hierdoor werd vorig jaar voor het eerst weer het hoge niveau van 1980 overtroffen. Vooral de bestedingen aan duurzame goederen namen in 1986 toe. Het vertrouwen van de consumenten in de Nederlandse economie vertoonde in januari 1987 een herstel. Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het derde kwartaal 8% groter dan in het overeenkomstige kwartaal van 1985. Het Bruto Binnenlands Produkt nam over dezelfde periode met 2,5% in volume toe. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen januari 1986 en dezelfde maand van 1987 met 1,3% gedaald. Dit werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door de lagere tarieven voor gas en elektriciteit (-27,7%). In 1986 namen de regelingslonen (per week) in het particulier bedrijf sneller toe dan die bij de overheid en de trendvolgers. Het aantal werkloosheidsuitkeringen nam vorig jaar met 4% af.

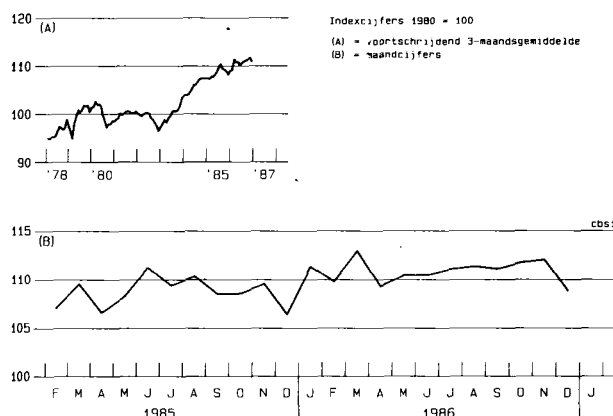
Dit blijkt uit gegevens die medio februari beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de jaarcijfers van de productie in de nijverheid.

Productie

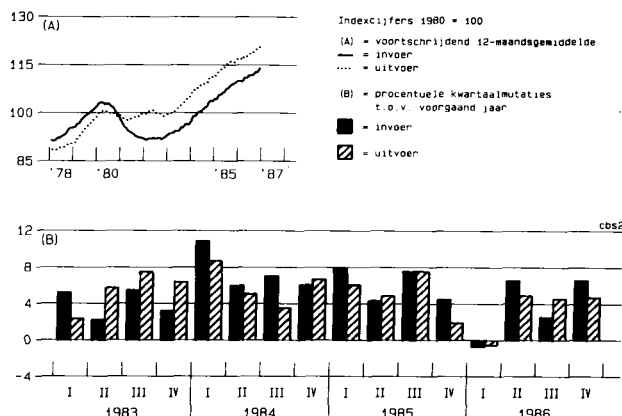
Het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie was, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, in december 3% kleiner dan in november. Deze daling is gedeeltelijk toe te schrijven aan de vrije dagen (verplicht of vrijwillig) rond de feestdagen die de laatste jaren sterk in aantal zijn toegenomen. Bij de berekening van de gemiddelde dagproductie wordt alleen gecorrigeerd voor vaste vrije dagen, zoals weekend- en feestdagen. Ook in 1985 lag het seizoengecorrigeerde cijfer van december ruim onder dat van november. Vergeleken met dezelfde maand van 1985 nam het productievolume in de industrie in december met 2% toe. Binnen deze bedrijfstak werd een meer dan gemiddelde groei gerealiseerd in de chemische industrie, de voedings- en genotmiddelenindustrie, de papier- en grafische industrie en de elektrotechnische industrie. Een afgenomen

productievolume werd gemeten bij de basismetaleen en de textiel-, kleding- en lederindustrie. In de hout- en bouwmaterialenindustrie werd nagenoeg evenveel geproduceerd als in december 1985. Aangezien in december de productie zowel in de delfstoffenwinning als bij de openbare nutsbedrijven duidelijk meer toenam dan in de industrie, werd in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) een productiestijging gemeten die groter was dan het industriële gemiddelde: 5% ten opzichte van december 1985. Volgens de kwartaalresultaten van de conjunctuurttest over december lag de bezettingsgraad in de industrie op hetzelfde niveau als in september. Wat betreft de verwachtingen ten aanzien van de buitenlandse afzet waren de ondernemers in de consumptie- en de investeringsgoederenindustrie negatiever gestemd dan in september; in de intermediaire goederenindustrie nam het optimisme toe. In alle drie onder-

Productie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

In- en uitvoer van goederen (volume)

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1980/84		1986	1986				1986			1987	Trend ²
	gemidd.			1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	okt.	nov.	dec.	jan.	
VOLUME-GEGEVENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	0	3	1	-1	1	4	1	2	-3	5		I
Delfstoffenwinning	-4	9	-4	-11	-3	16	-6	-3	-19	8		-I
Industrie	2	2	2	3	1	2	2	3	2	2		I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2	2	3	-1	4						I+
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-3	3	-1	2	-3	0						I
Papier- en grafische industrie	0	3	4	6	4	1	3	2	3			I+
Chemische industrie	7	2	0	-2	-3	-1	5	4	2	9		I
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	3	7	5	4	9						I++
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-5	1	5	6	4	7						I+
Basismetalenindustrie	2	-3	-2	3	-4	-7	-2	1	-3	-4		-I
Elektrotechnische industrie	4	5	3	1	2	0	8	11	9	4		I+
Rest metaal- en overige industrie	0	3	1	6	2	1						I
Openbare nutsbedrijven	2	1	5	0	5	9	6	9				I+
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-10	15	24	18	-16	34	46	56	9		I++
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	1	7	4	-1	6	2	7	7	0	14		I+
Grondstoffen en halffabrikaten	1	4	2	-4	8	2	3	2	0	9		I+
Consumptiegoederen	-1	4	9	5	10	10	12	9	4	22		I++
Investeringsgoederen	4	13	14	4	7	12	33	38	15	48		I++
Algemene goederen	-2	22	-10	3	-10	-17	-14	-8	-22	-12		-I
Uitvoer, totaal	3	5	4	-1	5	5	5	7	0	8		I+
Onbewerkte agrarische producten	5	6	5	0	5	6	9	7	9	10		I+
Delfstoffen	-8	9	-15	-21	-13	9	-17	-13	-30	-5		-I
Fabrikaten	4	4	5	3	6	4	7	8	3	10		I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	2	2	2	3	3	2	3	-1	4		I+
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	3	1	2	2	4	-4	5		I+
Duurzame consumptiegoederen	-3	3	5	5	5	7	3	4	-1	8		I++
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-4	2	3	2	6			-1	-6			I
Huish. artikelen en woninginrichting	-4	1	4	4	6			4	2			I+
Transportmiddelen	0	8	9	12	13			13	2			I++
Rest duurzame consumptiegoederen	-5	2	4	5	7			4	1			I+
Overige goederen en diensten	0	1	2	1	2	2	1	2	-1	2		I
Huur, verwarming, verlichting en water	1	4	1	4	5			3	-3			I+
Rest overige goederen en diensten	0	0	1	1	2			1	0			I
<i>Investeringen in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	-2	4		0	11	8						I++
Bedrijven	-2	5		1	13	10						I++
Nijverheid	-1	14		13	9	15						I++
Exploitatie van woningen	-3	-4		-9	14	6						I+
Overige bedrijven	-2	7		-1	16	9						I++
Overheid	-2	-4		-9	1	-2						-I
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	-0,5	1,5		-0,5	2,5	2,5						I
Bruto Nationaal Produkt	0,5	2,0		-1,5	2,0	2,5						I
Bruto Nationaal Inkomen	0,5	2,5		2,0	4,5	4,0						I+
PRIJZEN												
Productenprijzen landbouw, tot. afzet	4	-2		-5	-8	-6			-7			-I
Productenprijzen industrie, tot. afzet	4,9	1,0		-9,3	-12,8	-13,7			-13,0			-I
Productenprijzen industrie, verbruik	6,5	0,3		-17,4	-23,8	-24,1			-22,3			-I
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	1	2	5	5	2	-4	-1	-3	-7		I+
Invoerprijzen, unit value	6	1	-17	-13	-19	-20	-17	-18	-18	-15		-I
Uitvoerprijzen, unit value	7	2	-15	-9	-15	-18	-20	-19	-20	-21		-I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	4,7	2,3	0,2	1,2	0,4	-0,6	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-1,3	I
Regelingslonen particulier bedrijf	3,7	1,3	1,2	1,4	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9		I
Regelingslonen overheid	-0,6	-1,0	0,7	-0,4	-0,3	1,6	1,8	1,6	1,9	1,9		I
Regelingslonen trendvolgers	1,4	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2		I
Dollarkoers, contante notering	13	4	-26	-28	-27	-27	-22	-24	-22	-21	-24	-I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹ (in %)		-4	9	12	11	7	4	6	3	4	10	
Beurswaarde-index, algemeen	18	26	15	14	17	18	13	15	12	12	4	I++
Uitgesproken faillissementen	5	-14	-17	-31	-15	-9	-11	-23	-6	0	-12	-I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		85	84	84	85	84	84					I
Orderpositie (1984=100)		105	108	108	109	108	105	106	105	105		I+
Beoordeling orderontvangsten ¹ (in %)		-9	-13	-10	-12	-15	-16	-16	-15	-17		
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹ (in %)		4	6	6	7	6	5	5	5	5		
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Werkzame personen in de industrie	-3	1		1	1	1						I
Aantal werkloosheidsuitkeringen	31	-2	-4	-5	-5	-4	-3	-3	-3	-4		-I
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	6	5		4	4	5		5	5			I+
Verstrekt consumptief krediet	-5	13		18	17	13		22	6			I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	8		7	6	7		8				I++
Geldhoeveelheid	6	7		7	8	9		10				I++
Secundaire liquiditeiten	11	10		8	3	4		7				I++
Officieel wisseldisconto (in %)	6,9	5,3	4,6	4,8	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	-I
Daggeldmarktrente (in %)	8,1	6,3	5,8	5,8	6,1	5,7	5,7	5,4	5,7	6,2	6,0	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,6	7,3	6,3	6,7	6,3	6,0	6,2	6,1	6,2	6,4	6,2	-I

¹ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

² Trend: procentuele jaarmutatatie van het meest recente voortschrijdende 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

scheiden industriële sectoren werd een lichte toeneming van het aantal werknemers verwacht (0,1 à 0,2%). Het aantal begonnen woningen bedroeg vorig jaar 111.500, een stijging van 15% ten opzichte van 1985. In de twee voorgaande jaren werden dalingen geregistreerd (1984: -6%; 1985: -10%). In de laatste tien jaar werd het hoogste niveau gemeten in 1981, toen met de bouw van 120.300 woningen werd begonnen.

Buitenlandse handel

In december nam het volume van de invoer van goederen met 14% toe ten opzichte van de overeenkomstige maand van 1985. De voor prijsveranderingen gecorrigeerde uitvoer steeg in december met 8%. Over het gehele jaar 1986 was het volume van de invoer van goederen 4% groter dan in 1985. Dit groeicijfer bleef duidelijk achter bij dat van de jaren 1985 en 1984 (beide 7%). Vooral de invoer van grondstoffen en halffabrikaten stagneerde. Het volume van de uitvoer nam in 1986 met 3,5% toe. Ook dit accres is geringer dan de groeicijfers over 1985 en 1984 (5 resp. 6%). Het uitvoervolume van delfstoffen daalde in 1986 fors.

Consumptie

De binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, nam in 1986 met 2,5% toe (1985: 1,5%). Door deze toeneming overtrof het niveau van de consumptie in 1986 het hoge niveau van 1980. In dat jaar eindigde een periode van langdurige groei, waarna de consumptieve bestedingen een aantal jaren achtereen daalden. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat het consumptievolume per hoofd van de bevolking in 1986 nog steeds bijna 2% onder dat van 1980 lag. De bestedingen aan duurzame goederen namen vorig jaar - net als in 1985 - het meest toe. In 1986 werd een groei van 5% gemeten, waarbij vooral de sterk stijgende aankopen van nieuwe personenauto's opvielen. Overigens waren de uitgaven aan duurzame goederen in de jaren vóór 1985 juist het meest gedaald. De uitgaven aan voedings- en genotmiddelen namen vorig jaar met 2% toe. Een zelfde stijging werd gemeten voor de bestedingen aan overige goederen en diensten. Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie herstelde zich in januari. Op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd, werden 10% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. In december was dit saldo 4%.

Investerings

Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het derde kwartaal 8% groter dan in hetzelfde tijdvak van 1985. De bedrijven investeerden wederom fors meer (10%), terwijl de overheidsinvesteringen opnieuw afnamen (-2%). Binnen de sector bedrijven namen de nijverheidsinvesteringen het meest toe (15%). In de bedrijfsklasse exploitatie van woningen werd 6% meer geïnvesteerd.

Kwartaalrekeningen

Het volume van het Bruto Binnenlands Produkt was in het derde kwartaal van vorig jaar 2,5% groter dan een jaar

eerder. De groeivoet van de nationale bestedingen (3,5%) was groter dan die van de uitvoer van goederen en diensten tezamen (2%). Gemiddeld over de eerste drie kwartalen van 1986 is het Bruto Binnenlands Produkt met 1,5% toegenomen. Door een omvangrijke ruilvoetverbetering overtrof de volumegroei van het Bruto Nationaal Inkomen over de eerste drie kwartalen van 1986 (3,5%) ruim die van het Bruto Nationaal Produkt (1%). Deze ruilvoetverbetering werd veroorzaakt door de gedaalde dollarkoers en grondstoffenprijzen (voornamelijk van energieproducten), die de invoerprijzen direct hebben beïnvloed maar waarvan het prijsdrukkend effect op de uitvoer slechts vertraagd doorwerkt.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden december en midden januari met 1,5% gedaald. Vergeleken met januari 1986 daalden de consumptieprijzen met 1,3%. Deze daling werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door lagere tarieven voor gas en elektriciteit. De kosten van verwarming en verlichting liepen ten opzichte van januari 1986 met liefst 27,7% terug. Het effect van deze daling op het totaalprijsindexcijfer bedroeg -1,6%.

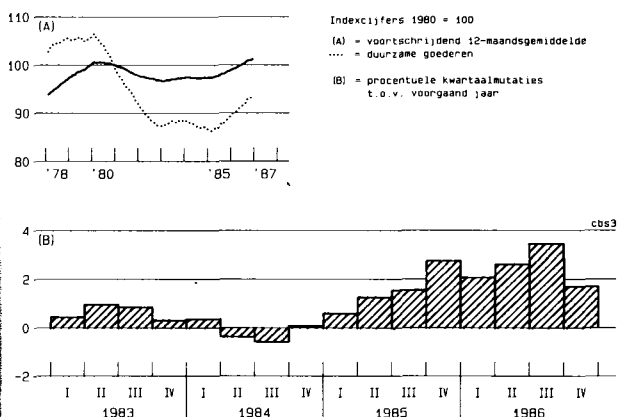
lnmiddels zijn ook de jaarcijfers van een aantal belangrijke handelspartners van ons land bekend geworden (zie tabel 2). Daaruit blijkt dat alleen in de Bondsrepubliek Duitsland de consumptieprijzen in 1986 gemiddeld lager waren dan in 1985. In de andere landen lag de prijsstijging boven de 0,2% die in Nederland werd gemeten. In Italië stegen de prijzen zelfs met 5,8%. In de Europese Gemeenschap als geheel werd het leven in 1986 gemiddeld 3,6% duurder. In 1986 namen de regelingslonen (per week) in het particulier bedrijf wederom sneller toe dan die bij de overheid en de trendvolgers. In het particulier bedrijf werd een gemiddelde toeneming van 1,2% gemeten; de ambtenarsalarissen namen met 0,7% toe, terwijl het regelingsloon van de trendvolgers in 1986 niet wijzigde ten opzichte van het voorgaand jaar. Een vergelijking met het basisjaar 1980 geeft een indruk hoe uiteenlopend de ontwikkeling van de regelingslonen in de onderscheiden sectoren de laatste jaren is geweest. Het jaargemiddelde van de regelingslonen in het particulier bedrijf lag vorig jaar 18,4% hoger dan in het basisjaar; voor de trendvolgers bedroeg de groei 5,7%, terwijl voor de ambtenaren een afnemng met 2,6% werd gemeten.

Arbeidsmarkt

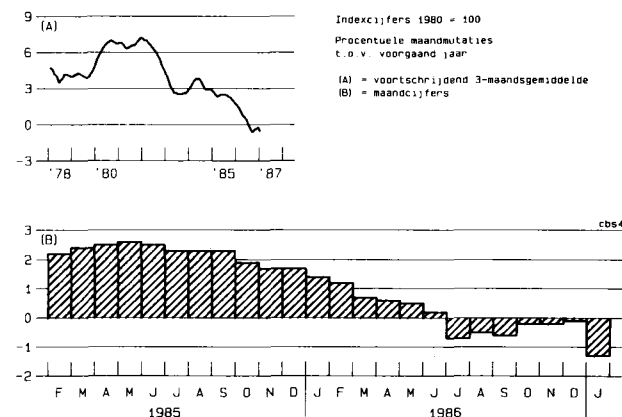
Het aantal werkloosheidsuitkeringen was in december 4% kleiner dan in dezelfde maand van 1985. Over het gehele jaar 1986 werd gemiddeld een zelfde daling geregistreerd. In 1985 daalde het aantal werkloosheidsuitkeringen reeds met 2%, nadat in de periode 1980-1984 een verdrievoudiging had plaatsgevonden.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Binnenlandse consumptie (volume)

Prijsindex gezinsconsumptie

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1980/'84	1985	1986	1986				1986			1987	Trend ²
	gemidd.			1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	okt.	nov.	dec.	jan.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor											
Bondsrepubliek Duitsland	0	6		2	5	1		-1	-1			I
België	0	2		4	2	3		2				I+
Frankrijk	0	1		0	1	2		1	0			I
Verenigd Koninkrijk	1	5		2	0	2		2	1			I
Italië	-1	1		3	3	2		4	2			I+
Verenigde Staten	3	2		1	1	1		1	1			I
Japan	4	4		1	-1	-2		-1				I
Europese Gemeenschap	0	3		2	3	2		1	0			I
Buitenland (gewogen) ¹	0	4		2	3	2		1				I+
Nederland	0	3	1	-1	1	4	1	2	-3	5		I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	4,3	2,2	-0,3	0,7	-0,2	-0,4	-1,1	-0,9	-1,2	-1,2	-0,8	I
België	7,6	4,9	1,3	2,5	1,3	0,8	0,7	0,8	0,6	0,6	0,9	I
Frankrijk	10,6	5,8	2,5	3,5	2,4	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1		I+
Verenigd Koninkrijk	7,5	6,1	3,4	5,0	2,8	2,6	3,4	3,0	3,5	3,7		I+
Italië	14,9	9,2	5,8	7,5	6,1	5,4	4,4	4,8	4,4	4,1	4,2	I++
Verenigde Staten	6,0	3,6	1,9	3,1	1,6	1,6	1,3	1,5	1,3	1,1		I
Japan	2,9	2,2	0,6	1,6	0,9	0,2	-0,1	-0,3	0,0	-0,2		I
Europese Gemeenschap	9,7	6,1	3,6	4,6	3,5	3,3	3,0	3,2	2,9	2,9		I+
Nederland	4,7	2,3	0,2	1,2	0,4	-0,6	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-1,3	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1984.

² Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Nijverheidsproductie in 1986 1% hoger

Bedrijfstakken

In 1986 was het volume van de industriële productie 2% groter dan het jaar daarvoor. In 1985 werd een even grote toeneming geregistreerd.

In de bedrijfstak delfstoffenwinning nam de productie in het afgelopen jaar met 4% af, nadat in 1985 nog een stijging van 9% was gemeten. De productie bij de openbare nutsbedrijven nam vorig jaar meer toe dan in 1985 (resp. 5% en 1%). Deze stijging, die zich met name voordeed in het tweede halfjaar van 1986, werd voornamelijk veroorzaakt door de lagere aardgasprijzen waardoor de eigen elektriciteitsproductie fors kon toenemen ten koste van de invoer. De productie in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) als geheel nam in 1986 met 1% toe. In 1985 was dit nog 3%.

Bedrijfsklassen in de industrie

Binnen de industrie hebben zich het afgelopen jaar uiteenlopende ontwikkelingen voorgedaan.

In de bedrijfsklassen rubber- en kunststofverwerkende industrie en hout- en bouwmaterialenindustrie nam - vergeleken met 1985 - zowel het productievolume als de productiegroei duidelijk toe. Bij de bedrijfsklasse rubber- en kunststofverwerkende industrie nam de productie vorig jaar met 7% toe na een stijging van 3% in 1985.

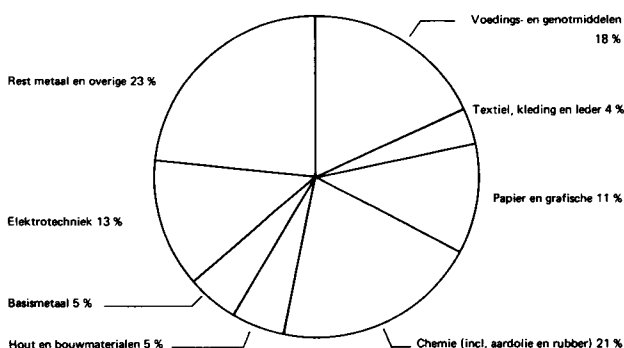
De bedrijvigheid in de hout- en bouwmaterialenindustrie nam het afgelopen jaar met 5% toe (1985: 1%). Een minder goed jaar was het voor de basismetaal (-2%), de textiel-, kleding- en lederindustrie (-1%) en de chemie (-0%). Bij de laatste twee waren in 1985 nog positieve mutaties gemeten.

In de voedings- en genotmiddelenindustrie (2%) en de papier- en grafische industrie (4%) werd een nagenoeg gelijke productiegroei gerealiseerd als in 1985.

In de elektrotechnische industrie (3%) en de rest metaal- en overige industrie (1%) nam de productie weliswaar toe, maar bleef de groei achter bij die van 1985.

Productie industrie

Aandeel per bedrijfstak in 1985

Groei per bedrijfstak / -klasse

Procentuele volumemutaties t.o.v. voorgaand jaar

